Mr. Memnuna Hasanica

AKTIONSART U NJEMAČKOM JEZIKU I ASPEKATSKA ILI VIDSKA ZNAČENJA U B/H/S JEZIKU

Abstrakt

Vid ili aspekt glagolska je kategorija za b/h/s jezik. Trajanje radnje, stanja ili zbivanja u b,h,s jeziku može biti vremenski ograničeno i neograničeno označavajući svršenost ili perfektivnost odnosno nesvršenost ili imperfektivnost radnje. Glagolski vid ili aspekt u njemačkom jeziku nije gramatička kategorija, jer jedan te isti glagol može biti svršen ili nesvršen što zavisi od konteksta. Tko u rječnicima nalazimo prijevode npr.: fällen-oboriti, obarati; binden-vezati, vezivati.

Vremenski tok, frekvenciju i intenzitet radnje njemački jezik iskazuje načinom toka radnje koji se zove Aktionsart.

Glagoli izriču pojam radnje kategorijama od kojih su neke svojstvene i nekim drugim vrstama riječi a neke pak samo glagolima. Glagol karakteriziraju kategorije vida, lica, načina, vremena, stanja, povratnosti, prijelaznosti, rekcije i valentnosti, broja i roda. Jedno od osnovnih obilježja glagola u b/h/s jeziku jeste glagolski vid ili aspekt koji na samom glagolu obilježava izvršenost, ostvarenost, obavljeni proces a istodobno i trajanje radnje bez izvršenja, ili označavanje radnje koja se izvršava. On u njemačkom jeziku nije gramatička kategorija, jer nije morfologiziran. Jedan te isti njemački glagol može da bude svršen ili nesvršen što zavisi od konteksta.

Kategoriju vida ili aspekta u b/h/s jeziku karakterizira dakle svršenost ili perfektivnost glagolske radnje odnosno nesvršenost ili imperfektivnost glagolske radnje.

Zato se u dvojezičnim rječnicima uz glagol kao leksičku jedinicu često navode oba glagolska vida i vidske varijante:

binden=vezati, vezivati ; kaufen=kupiti, kupovati, gehen=ići, hodati, što je posebno značajno za one koji uče naš jezik kao strani jer u svom jeziku nemaju morfologizirani glagolski vid.

springen /sprang/ ist gesprungen = skakati, skočiti, prsnuti, puknuti

aufs Pferd springen = skočiti na konja,

Das Kind kam gesprungen. = Dijete doskakuta.

Die Quelle springt aus dem Felsen. = Vrelo izbija iz stijene.

Die Knospen springen. = Pupoljci se otvaraju.

Schau, ein Hase springt durch unseren Garten. = Gle, zec skače kroz naš vrt.

Das springt in die Augen. = To upada u oči.

Mit einem Seil springen. = Preskakati konopac.

Wer will vom Springturm ins Wasser springen ? = Ko želi sa skakaonice skočiti u vodu ?

Spring schnell zur Großmutter und bring ihr dieses Buch ! = Skoči brzo do bake i odnesi joj ovu knjigu!

Njemački jezik, međutim, ima mogućnost da leksičko-semantički iskaže dugo ili kratko trajanje neke radnje, dakle, raznim posebnim glagolima ili posebnim leksičkim sredstvima kao što su adverbi, razne glagolske konstrukcije, prepoziocionalni izrazi i slično. Razumije se i u njemačkom jeziku postoje glagoli koji izražavaju pojedine stepene u vršenju glagolske radnje. Tako u njemačkom jeziku postoje:

I. *Imperfektivni glagoli (durative Verben)* označavaju čist tok radnje, bez obilježavanja početne ili krajnje tačke, npr.:

durchfeiern = slaviti ; schlafen = spavati ; essen= jesti ; lesen= čitati,

U grupu durativnih / imperfektivnih glagola spadaju:

1.) Iterativni glagoli pokazuju učestalost, ponavljanje glagolske radnje:

platschärn – žuboriti; streicheln = milovati ; flattern = lepršati

Schmetterlinge sind um die Blumen geflattert. = Leptiri su lepršali oko cvijeta.

2.) *Intzenzivni glagoli* pokazuju intenzitet vršenja radnje:

saufen = lokati, pijančevati

Er säuft alle unter den Tisch. = On pije mnogo alkohola.

sausen = šumiti, zujati

Die dürren Blätter sausen im Wind. = Suho lišće šumi na vjetru.

3. Deminutivni glagoli *pokazuju umanjenost radnje, dakle, smanjuju intenzitet radnje.*
lächeln- smiješiti se ; hüsteln = kašljucati
Er hüstelte die ganze Nacht. = kašljucao je cijelu noć.

II. *Perfektivni glagoli ili glagoli svršenog vida* izriču izvršenost radnje. Kod perfektivnih glagola je sadržaj radnje vremenski ograničen. Oni označavaju konkretan, pojedinačan čin, tj. radnju, stanje ili zbivanje kao završen proces.

Perfektivni glagoli mogu biti:

1. Ingresivni ili inkoativni glagoli označavaju početak radnje:
einschlafen- zaspati ; entbrennen = planuti, rasplakati se; aufblühen = procvasti Um 22 Uhr ist er gestern Abend eingeschlafen.= Zaspao je sinoć u 22 sata.

2. Egresivni glagoli označavaju završnu fazu odnosno kraj radnje.
verblühen = uvenuti ; zerschneiden = razrezati, raskomadati ; erjagen = uloviti

3. Mutativni glagoli označavaju prijelaz iz jednog u drugo stanje:
reifen = zreti, dozrijevati ; sich erkälten = prehladiti se

4. Kauzativni ili faktitivni glagoli označavaju djelovanje odnosno prouzrokovanje neke radnje:
verschwenden = nestati, iščeznuti ; beugen = saviti, pregibati ; schwenken= vitlati
fällen = oboriti

Aktionsart se u njemačkom jeziku, dakle izražava samim značenjem glagola, to je riječ uglavnom kod prostih glagola koji su uglavnom durativni *(arbeiten= raditi; blühen = cvasti); essen = jesti; lesen= čitati; schlafen = spavati).* No, postoji manji broj prostih glagola koji označavaju prefektivnost-svršenost radnje: *finden = naći; kommen = doći ; treffen= susresti; sterben = umrijeti.*

Svršenost glagolske radnje Aktionsart u njemačkom jeziku izražava tvorbenim sredstvima (prefiksima, sufiksima, složenicama, prijeglasom vokala osnove, *e / i* promjenom):

blühen- <u>er</u>blühen (ingresiv)
blühen – <u>an</u>blühen (ingresiv)
bohren – <u>durch</u>bohren (egresiv)

offen- öffnen (kausativ)
sinken – senken (kauzativ)

Aktionsart se, također, izražava dodatnim leksičkim sredstvima:
Er arbeitet immer / unaufhörlich (durativ). = *On uvijek / neprestano radi*.

Es klingelte plötzlich (ingresiv) . = *Odjednom je zazvonilo.*
Er pflegte abends spazieren zu gehen. (iterativ) = *On uobičava uveče da ide u šetnju*.

Također je moguće u njemačkom jeziku pojam Aktionsarta izraziti i sintaksičkim sredstvom, prije svega putem konstrukcija pomoćnih i funkcionalnih glagola :

Der Schüler bleibt sitzen. (durativ) = *Učenik (ostaje sjediti)sjedi.*
Er kommt ins Schwitzen. (ingresiv) = *On se znoji / obliva ga znoj.*

Postoji međutim i Aktionsart glagola koji označavaju radnju glagola i rečenica koji mogu imati istovremeno više vrsta radnji - Aktionsarten:

Die Kinder rupfen immer wieder die Blumen heraus. (Perfektiv + intensiv + iterativ).= *Djeca stalno čupaju cvijeće*.

U b/h/s jeziku glagoli tvoreni prefiksalnom tvorbom su uglavnom svršeni. Često se dešava da prefiksalni glagoli tvoreni od nesvršenih ne dobivaju neko posebno značenje, nego je kod novonastalog glagola samo razlika u vidu. Prema tome vid ili aspekt je glagolska kategorija karakteristična za sve slavenske jezike pa i za b/h/s jezik. Neki glagoli označavaju radnju koja se izvršava, u procesu je. Drugi pak označavaju izvršenost, ostvarenje radnje, obavljeni proces, a istodobno i trajanje radnje prije izvršenja. Glagoli koji označavaju radnju u vršenju nazivaju se nesvršeni (imperfektivni) glagoli (*spavati, učiti, vikati*). Dok se glagoli koji označavaju svršenost radnje nazivaju svršeni ili perfektivni glagoli kao što su npr. (*progovoriti, preplivati*).

Valja ukazati i na to da se radnja nesvršenog glagola može odnositi na sva tri glagolska vremena: prošlost, sadašnjost i budućnost, a radnja svršenog glagola samo na prošlost i budućnost. Kad, kažemo, recimo: *preplivao sam rijeku* - jasno je da se u našoj svijesti održava čitavo vršenje radnje od početka do

kraja plivanja, dakle, istaknut je izvršni momenat (rezultativnost) glagolske radnje / svršenost. Tako kod glagola *spavati i prespavati* se vidi tipičan odnos koji je nastao imperfektizacijom i perfektizacijom glagolske radnje, bez razvojnog procesa glagolske radnje ili *živjeti* i *preživjeti* (stanje). Nesvršeni glagol je dakle prefiksacijom postao perfektivan /svršen.

Ovdje sam pokušala ukazati na razlike u izražavanju vidskih vrijednosti koje mogu imati glagoli u oba jezika. Učinila sam to zbog toga što se upotrebom prefiksa *über-, durch-, um-, unter-* i sl. u njemačkom jeziku vrlo često mijenja vidski karakter, a time i značenje punog glagola koji je poslužio kao osnova pri izvođenju novog glagola.

Takvi elementi imaju dakle funkciju da preciznije izraze vršenje glagolske radnje i govorniku omoguće nijansiranje svoga iskaza u komunikacijskom procesu.

Izvori i literatura

1. Babić, S.: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb, 1986
2. Barić, Eugenija /Lončarić i drugi: *Hrvatska gramatika*, Zagreb. 1995.
3. Duden: *Die Grammatik 4*, Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich, 1995.
4. *Duden:* Deutsches Universalwörterbuch*, Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich, 2001.*
5. Grubačić, E.: *Njemačka gramatika I*, Sarajevo,1968.
6. Helbig/Buscha: *Deutsche Grammatik*, Berlin-München-Wien-Zürich-New York, 2002
7. Hurm A./ Uroić M.: *Njemačko-hrvatski rječnik*, Zagreb,1994.
8. Jahić Dž./ Halilović S./ Palić I.: *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica2000
9. Jakić B./ Hurm. A.: *Hrvatsko-njemački rječnik*, Zagreb, 1991
10. Stevanović M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik I, II*, Beograd1989
11. Vuković J.: *Sintaksa glagola*, Sarajevo1967

AKTIONSART IN GERMAN LANGUAGE AND ASPECT MEANINGS IN BHS LANGUAGE

Summary

The aspect is a verbal category in BHS language. The duration of an action, state and process in BHS language can be limited and unlimited in time, denoting complletness or incompletness of an action. The verbal aspect in German language is not a grammatical category, since the same verb can be perfective or imperfective, depending on the context. Thus, we find translatations in dictionaries, i.e. fällen= oboriti, obarati, binden=vezati, vezivati.

The duration, frequency and intensity of an action in German language is expressed by means of Aktionsart.